

ХРИСТОДУЛ СИЧАН НИКОЛОВ

БОЖИЕТО СЛОВО НА

Христодул Костович хаджи Сичан Николов. В българския език това име и днес, както през първите десетилетия на деветнадесети век е голяма рядкост. Тогава, през 1808 г. в Самоков се ражда Сичан Николов. Градът има славата на просветно средище, свързано с делото на Паисий Хилендарски, с прочутата Зографска школа, с Константин Фотинов...

Животът на Сичан Николов в общи линии повтаря пътя на цяла плеяда негови съвременници: много пътуване, учение в различни градове, трайно установяване в Цариград и накрая завръщане в родното място за последно издихание.

Няколко са знаковите моменти в творческия път на книжовника. В началото е животът му в Рилския манастир. Той остава там седем години, образова се упорито и дори става монах. Съвсем естествено е тишината на обителта да

изостри сетивата му и да го подпомогне в търсенето на Бога. Следва учение в Австрия, или "Немско", както се изразява той в предговора на своята "Българска аритметика" (1845). Шест-седем десетилетия по-рано същия път е извървял и Паисий Хилендарски. Понататък Сичан Николов ще допълва познанията си в Мелник и Свищов, "но Рилският манастир и "Немско" са двете станции в подготовката и формирането му на книжовник, с които най-вече трябва да се съобразяваме, когато съдим за духовния му облик. Защото те са си казали думата. Родолубието, навиците за книжовни занимания, интересът към просвещенските форми, религиозно-проповедническата устременост на неговото съзнание и редица други черти на скромния му портрет тръгват или се обуславят от едното или другото" (Радев, стр.83).

За нуждите на педагогическата си ра-

бота Сичан Николов публикува няколко книги. Неговият "Мясецослов" претърпява две издания (1840, 1842). Книгата е предимно с религиозно-проповедническа насоченост, но съдържа и някои текстове, свързани с по-злободневни области, както и със събития от далечното минало. Пълното ѝ заглавие е "Мясецослов или календар вечний, собран от различни други, украсен с много значения, потребни секому човеку, и издан на български за потреба на еднородните от Христодул Костович хаджи Сичан Николов". Напълно в традициите на епохата авторът се старее в заглавието да даде нещо като анотация на книгата си.

Наред с родословието на тогавашния турски султан и на съвременника му - всерусийския император - в тази "енциклопедия" читателят открива и описания на по-знаменитите панаири, сведения за "някои по-прочути градища

български, по колко часове са далеко от Цариград и Свищов”, дори препоръки за ново лекарство против чума.

“Мясецослов” излиза в период на повсеместно връщане към националните интереси - много народи обосновават свои политически и културни претенции със стара слава. Защото колкото по-назад са оставили дири в историята, толкова по-достойни са за уважение в настоящето. В отговор на тази тенденция Сичан Николов пише поетическата си творба “Прослава на древните болгари и на отечеството им”. Във второто издание на “Мясецослов” е включено и стихотворението на съвсем младия тогава Иван Богоров - “Отечество”. В крайна сметка нито Богоров, нито Сичан Николов оставят значимо поетическо наследство, но и двамата добре са разбрали силата на мерената реч и според дарбите си са я използвали за нравствено-дидактични цели.

Похвалата на Сичан Николов е изградена в тоналността на т. нар. дас-

и Иван Вазов. Макар да не е поет по Божия милост като Вазов, Сичан Николов има самочувствие, че е български интелгент със собствено достойнство, а “Прослава...” е една от илюстрациите на това самочувствие. Той е сред “книжовниците, които през 40-те години осъзнават възможностите на поетическото мислене и нуждата от неговото включване в съзнанието и духовните интереси на своите съвременници” (Радев, стр.86).

“Българска аритметика” е другото съчинение на Сичан Николов. Около средата на ХХ век тази дисциплина става необходимост за младите хора, които са обърнали поглед към модерното. В предговора към учебника, който започва с обръщението “Любезний читателе”, има и задълбочени размисления за състоянието на българския книжовен език, за правописа и пътищата на развитието му. Сичан Николов пръв разделя българските диалекти на западни и източни и пръв прокарва условната граница между тях от устието на река Вит на север до град Солун на юг.

Може би днес този самоковец не би представлявал такъв интерес за последовате-

ля, ако през 1858 г. смъртта не бе покосила неочаквано съгражданина му Константин Фотинов. През последния период от живота си Фотинов е посветен на превода на Библията от църковнославянски на новобългарски език и кончината му затруднява много дейността на другите участници в екипа, сред които са и американските мисионери д-р Елайъс Ригс и д-р Албърт Лонг. Възниква спешна нужда от заместник на Фотинов и още същата година Сичан Николов се озовава в Цариград. Там се включва в редактирането на сп. “Зорница”, където публикува много свои текстове. Приобщава се към протестантството. Бившият монах се включва в реформацията на българското християнство и заедно с Петко Славейков се оказва в центъра на обществения живот в Цариград. Повече от две години работят върху превода. Но това става по-късно. През същата 1858 г. Сичан Николов

обнародва следващата си книга “Трагедия или буквеница славенска”. По повод нейните качества се разгаря полемика по страниците на сп. “Български книжици”. Участват бъдещият генерал-губернатор на Източна Румелия Гавраил Кръстевич и първият български министър-председател (пак бъдещ, разбира се) Тодор Бурмов. Докато Кръстевич търси меки думи за критиката си, Тодор Бурмов направо отрича учебника. Сичан Николов прави опит да влезе в диалог с Бурмов, но това само го подтиква да му отправи още нападки. Но за стария книжовник тази критика вече няма чак такова значение. Защото го чака делото на живота му - преводът на Свещеното Писание, за да стане то достойно до обикновените българи. Дело, завършено с чест. През 1871 г. са отпечатани първите екземпляри на българския превод на Библията.

В залеза на живота си Сичан Николов се прибира в родния Самоков. За трети път България е заела мястото си на политическата карта осъществено е Съединението. Страната бърза да навакса вековното изоставане и модерността като истинска стихия заличава картините на миналото, било то и величаво. Не случайно Иван Вазов вече е написал своята “Епопея на забравените”.

Вероятно съгражданинът на Сичан Николов са го почитали и уважавали. Четвърт век след смъртта му, през 1913 г., Х. Семерджиев му отделя няколко страници в книгата си “Самоков и околността му”, а през 1936, Асен Василиев го “настанява” в своя “Трем на Българското възраждане”.

Христовул Костович Сичан Николов напуска този свят през 1889 г. И макар да е останал в литературата като един “скромен възрожденец” (Радев, стр. 89) несъмнено за днешните български преводи на Библията са допринесли и неговите усилия.

Манол
МАНОЛОВ

БЪЛГАРСКИ

калска поезия - течение, развито в българската възрожденска литература по онова време. Авторът започва наистина тромаво и несръчно, но с патос величае древна България:

*България славна, слава приимаше,
в старите времена чести добиваше
от сичките царства, мали и велики,
които славах нейните прилики...*

И по-нататък:

*На нашите бащи вишията е дала
промисъл Божия, коя е избрала
них начинатели на добро е дала
понеже они са най-напред приняли
християнска вяра и са показали
път и на родо си...*

Подобен мотив разработва по-късно

По материали от:

1. Радев, И. Просвещенецът от Самоков. - Език и литература, 1983, N 6, 82-89.
2. Речник на българската литература. Т. 3. С., БАН, 1982.